

Til:

NVE, Konesjonsavdelingen ved Ingrid Haug
nve@nve.no og inh@nve.no

Fra:

Norges Jeger- og Fiskerforbund v/Siri Parmann, e-post: siri.parmann@NJFF.no
Norges Naturvernforbund, v/Arnodd Håpnnes, e-post: AH@naturvernforbundet.no
SABIMA, v/ Christian Steel, e-post: christian.steel@sabima.no

Oslo, 15.9.2013

Høringsuttalelse til søknad om konsesjon for Tolga kraftverk i Glomma – Hedmark fylke

Samarbeidsrådet for biologisk mangfold (SABIMA), Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) både sentralt og fylkeslaget i Hedmark og Norges Naturvernforbund både sentralt og fylkeslaget i Hedmark sender med dette en felles uttalelse til konsesjonssøknaden om bygging av Tolga kraftverk i Glomma, Tolga og Os kommuner i Hedmark. Vi viser til høringsbrev, datert 04.04.13 vedrørende konsesjonssøknad fra Opplandskraft DA, og mail fra NVE datert 21.08.13 med utsatt høringsfrist til 15. september.

Vi ber om at konsesjonssøknaden avslås på bakgrunn av de store negative konsekvensene en utbygging vil ha for biologisk mangfold, fiske og friluftsliv langs Glommas siste lite påvirkede strykstrekning.

Oppsummering

Konsesjonssøknaden for Tolga kraftverk medfører oppdemming av elva og redusert vannføring på en strekning på inntil 13 kilometer samt enorme massedeponier. Dette er den siste lengre relativt uberørte strykstrekningen i hele Glomma, som i tillegg er en viktig strekning med hensyn til fisk og fiske. Konsekvensene av utbyggingen vil derfor bli betydelige for fisk, friluftsliv og sportsfiske, og vil få store negative konsekvenser for reiselivsutviklingen i området. Det kommer tilreisende fra både regionen, Norge og Europa for øvrig, for å fiske her, og inntektene fra fisketurisme er betydelige.

Flere naturtyper og arter vil bli skadelidende av den foreslåtte utbyggingen. Det gjelder fossekallen den rødlistede oteren, og rødlistede naturtyper som kalkskog, rikmyr, elveløp, kroksjøer, flomdammer og meanderende elveparti. Det er en stor svakhet ved konsekvensutredningen at rødlista for naturtyper, konsekvenser for flere verneområder, og vurdering av den samlede belastningen på Glomma ikke er tatt med. Det at flere av naturtypene innenfor planområdet trolig er rødlistet, fører til at konsekvensene av utbyggingen vil i virkeligheten være større enn det konsekvensutredningen legger til grunn.

Da store deler av Glomma alt er utbyggt og den berørte strekningen har store naturverdier, tilsier naturmangfoldlovens § 10 at det ut i fra hensynet til den samlede belastningen ikke bør gis konsesjon til den omsøkte kraftutbyggingen. En utbygging vil slik vi ser det være i strid med både forvaltningsprinsippene i naturmangfoldloven §§ 4-5 og § 10 om samlet belastning. I tillegg vil en utbygging være i strid med kravene i vannforskriften om god økologisk tilstand, landskapsdirektivet og det nasjonale målet for friluftsliv og bevaring av biologisk mangfold.

Utbyggingsplanene

Det er foreslått to hovedalternativer; alternativ 2 med to underalternativer og alternativ 3 med to underalternativer. Både alternativ 3A og 3B baserer seg på damsted ved Hummelvoll, mens 2A og 2B har damsted ved Lensmannsfossen. Utslipp er enten på Eidsmoen eller ved Eidsfossen. Kraftstasjon er planlagt i fjell ved Erlia i alternativ 3 og i Tolgenslia i alternativ 2. I alt 4 deponiområder er aktuelle, avhengig av hvilket alternativ som velges.

Søker prioriterer alternativ 3A og anbefaler at det gis konsesjon til dette utbyggingsalternativet. Dette er imidlertid det alternativet med størst negative konsekvenser for friluftsliv og miljø.

Biologisk mangfold

Det er totalt registrert 13 naturtypelokaliteter innenfor planområdet, herunder naturtypene kalkskog, kildebekk, rikmyr, naturbeitemark, kroksjøer, flomdammer og meanderende elveparti, jf. rapport om konsekvenser for naturtyper og flora, fugl og pattedyr utarbeidet av Miljøfaglig Utredning AS. Hvorav tre av lokalitetene er vurdert til å være av regional verdi og de resterende er av lokal verdi. Det vil si naturtyper med stort arts mangfold i regional målestokk. Kalkskogen er vurdert som den mest verdifulle naturtypelokaliteten i planområdet. Det er også registrert flere større elveører i Tolga, blant annet en i Glomma ved Erlia- Bjørns utløp (Naturtyper i Tolga kommune 2004). Det er i tillegg funnet flere rødlistede arter innenfor området, herunder både sjeldne karplanter, sopp, biller, og en del fuglearter samt oter.

Inngrepene som vil være av betydning for naturmangfoldet innenfor planområdet er knyttet til massedeponier, anleggsveger, damanlegg og redusert vannføring.

Deponi

Det er knyttet store negative konsekvensene til de foreslåtte deponiområdene, dette gjelder spesielt deponiområdet på Erlia som vil ødelegge kalkskog av regional verdi og to rikmyrer av lokal verdi, dette området er i tillegg viktig for en rekke rødlistede sopp og karplanter, som dalfiol (NT), lutvokksopp (NT) og mørkskjellet vokssopp (VU). Deponiområdet Egga vil ramme en kildeskog og deponiområdet Kleven vil ødelegge en erstatningsbiotop for sandsvaler.

Vannføring

I tillegg til de negative konsekvensene grunnet massedeponiene, vil redusert vannføring gi konsekvenser for rastende vannfugler og uttørking vil ramme eutrof flomsone med viktig engvegetasjon. Fossekall er blitt observert nord for Erlia og den hekker trolig ved Eidsfossen. Redusert vannføring vil kunne ramme dennes hekke- og rasteplass.

I følge Svein Midtdal og Bjørn Bjørnbakken blir oter jevnlig observert i denne delen av Glomma. Oter er oppført som sårbar på den Norske rødlista. Flere observasjoner også midtvinters tyder på at det er en stabil og ynglende oterstamme på denne elvestrekningen. Redusert vannføring og fiskebestand vil med stor sannsynlighet få store negative konsekvenser for oteren, som har svært fragmenterte og sårbare populasjoner i inn- landsvassdrag i Norge. Antagelsene i konsekvensutredningen om at oteren ikke har et fast tilhold i området er derfor feil, og fører til at konsekvensgraden for denne rødlistede arten er større enn det konsekvensutredningen gir uttrykk for.

Anleggsvei

Anleggsveiene vil ramme to rikmyrer og en tørr kalkskog av middels verdi, eventuelt ramme en mosaikklokalitet med rikmyr, rike kilder og flomsone langs Glomma sør for Kleiva av middels verdi.

Alternativ 3A og 3B gir størst konsekvenser for det biologiske mangfoldet. Sandsvalen som hekker i sandtakene i området er ikke sjelden i innlandet, men bestanden har en negativ utvikling og regnes da som lokalt viktig. Disse hekkeområdene vil bli rammet i anleggsperioden.

Avbøtende tiltak

Konsekvensutredningen anbefaler flere avbøtende tiltak der det viktigste tiltaket anføres å være å unngå deponering på Erlia (det foreslåtte deponiområdet i alternativ 3A og 3B). Tiltakshaver anbefaler imidlertid alternativ 3A i sin oversendelse til NVE.

Rødlista naturtyper

Konsekvensutredningen henviser ikke til Norsk rødliste for naturtyper 2011. Flere av naturtypene som er registrert innenfor planområdet, herunder rikmyr, kalkskog (lågurt-lyngfuruskog), kroksjøer, flomdammer og meandrerende elveparti (kroksjøer, meandere og flomløp) er oppført på rødlista for naturtyper og har henholdsvis rødlistet status nær truet, og sterkt truet. Se rapport av Miljøfaglig Utredning AS; «*Sammenheng mellom rødlista for naturtyper og DN-håndbok 13*»¹. I tillegg er elveløp i sin helhet satt opp som en naturtype som er nær truet, og en av hovedårsakene til dette angis å være regulering av vassdrag i følge den norske rødlista.

Det at flere av naturtypene innenfor planområdet er rødlistet, har en innvirkning på verdisettingen av disse naturtypene. Flere av naturtypene vil derfor kunne være av nasjonal og regional verdi enn det som har vært antatt. En vurdering av naturtypene etter rødlista er imidlertid ikke blitt gjort i konsekvensutredningen. Dette vurderes som en stor mangel.

Konsekvensgrad

De største utbyggingsalternativene (3A og 3B) er de mest konfliktfylte med hensyn til naturmangfold, men det er dessverre også disse som tiltakshaver anbefaler ovenfor NVE. Det er ganske klare forskjeller mellom alternativ 2 og 3 for naturmiljøtemaet. Alternativ 3A og 3B gir de største konfliktene med biologisk mangfold, først og fremst pga. verdiene knyttet til områdene rundt deponiområdet Erlia, samt at en rikmyr blir neddemt nedenfor Hummelvoll. A- og B-alternativene i både 2 og 3 er temmelig like mht. berørte naturverdier, men lengre berørt elvestrekning gjør at konsekvensene for de rike flomsonene langs Glomma ved Eidsmoen blir mer negative med A- enn med B-alternativene.

Konsekvensutredningen konkluderer med at samlet konsekvensgrad for alternative 3A og 3B i anleggs- og driftsfasen av hele tiltaket vurderes til middels negativ. Og av alternative 2A og 2B vurderes konsekvensen til å bli liten til middels negativ i driftsfasen.

Konsekvensgraden er imidlertid basert på en verdisetting av naturtyper som ikke har tatt hensyn til Norsk rødliste for naturtyper 2011 og antagelser om at oteren ikke har et fast tilhold i området. I virkeligheten vil derfor naturverdiene som blir skadelidende av den foreslåtte utbyggingen være av større verdi enn konsekvensutredningen har gitt uttrykk for.

¹ Gaarder, G., Erikstad, L., Larsen, B. H. & Mjelde, M. 2012. Sammenhengen mellom rødlista for naturtyper og DN-håndbok 13. Inkludert midlertidige faktaark for nye verdifulle naturtyper. Miljøfaglig Utredning Rapport 2012:26. [Lenke](#)

Naturmangfoldloven

Etter vår vurdering vil en konsesjon til utbygging av Tolga kraftverk være i strid med naturmangfoldlovens forvaltningsmål for naturtyper og arter § 4 og § 5, som sier at mangfoldet av naturtyper skal ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype, samt at artene og deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt og at artene forekommer i levedyktige bestander i sine

naturlige utbredelsesområder. Naturmangfoldlovens bestemmelser er til hinder for at det fattes en beslutning som gjør det umulig å nå disse målene, for eksempel ved at det treffes en beslutning som i praksis medfører at en art eller naturtype på sikt blir utryddet.

Ut fra hensynet til naturmangfold fraråder vi sterkt at det gis konsesjon til Tolga kraftverk. Da flere rødlistede naturtyper og truede arter vil bli negativt påvirket av den omsøkte utbyggingen mener vi at det er stor fare for at forvaltningsmålene i § 4 og 5 ikke vil kunne bli nådd. I følge veileder *Naturmangfoldloven kapittel II* har forvaltningsmyndighet (i dette tilfellet NVE) ikke anledning til å fatte vedtak som gjør det umulig å nå forvaltningsmålene i § 4 og 5. Er vedkommende myndighet i tvil, bør spørsmålet forelegges for Fylkesmannen eller Miljødirektoratet.

Fisk og bunndyr

Som beskrevet i NINAs rapport om fisk og bunndyr, er den berørte elvestrekningen svært produktiv. Den har stor produksjon av bunndyr som gir gode næringsforhold for fisk, og både ørret og harr opptrer med en tetthet som er uvanlig ellers i regionen. Fisken er også gjennomgående storvokst. Strekningen er det siste lengre strykpartiet i Glomma som ikke er regulert, og er derfor svært verdifullt – slik NINAs rapport tydelig poengterer. Den inneholder en rekke gyteområder for både ørret og harr, og det foregår gyte- og næringsvandring på hele strekningen. Dette er et viktig moment da vandring i innlandsvassdrag i svært stor grad har opphørt som følge av kunstige vandringshindre. Vandrende fiskebestander er på sett og vis utrydningstruede, selv om artene lever i beste velgående.

Som kjent er det fra før av mange kraftverk i Glomma, og de fleste av disse utgjør betydelige vandringshindre for fisk, på tross av fisketrapper av ulik type. Glomma er derfor allerede sterkt fragmentert som habitat for ørret og harr, og det har resultert i svært reduserte fiskevandring. De langtvandrende og storvokste populasjonene av særlig ørret må langt på vei anses som tapt på grunn av reguleringene. Oppdemming har også gitt endret artssammensetning på en del strekninger, der ikke minst gjedde har blitt tallrik.

Fra et biologisk perspektiv (vi kommer tilbake til sportsfiske og naturopplevelse) vil de største skadevirkningene også av en ny regulering være at vandring hindres, og at vanddekket areal og gjennomstrømming reduseres på den regulerte strekningen. I tillegg er det svært viktig å se ny regulering i sammenheng med alle de tidligere reguleringene i vassdraget, som gjør sumvirkningene svært alvorlige. Dette sentrale momentet er lite diskutert i NINAs ellers svært grundige rapport (noe som dessverre er typisk for konsekvensutredninger – virkninger av et nytt tiltak i sammenheng med andre påvirkninger i en større region behandles oftest summarisk eller ikke i det hele tatt).

Samlet belastning

I følge naturmangfoldloven § 10 om *økosystemtilnærming og samlet belastning* skal man se summen av tidligere, nåværende og framtidig påvirkning på naturmangfoldet i sammenheng, for å forhindre gradvis forvitring eller nedbygging av landskap, økosystemer, naturtyper og arter. Ved vurdering av kraftutbyggingen i Tolga må det derfor tillegges vekt at store deler av Glomma alt er utbygd, og at konsekvensene av dette har vært betraktelige for naturmangfoldet og fiskepopulasjonene i elva. Når nå det siste lengre strykpartiet i Glomma, som i tillegg er en av de få strekningene med

selvreproduserende fiskebestander uten innslag av utsatt fisk, ønskes utbygd, må den samlede belastningen på Glomma tillegges stor vekt. Den samlede belastningen vil etter vår vurdering bli så stor at det ikke vil være mulig å opprettholde eller nå forvaltningsmålene om at arter forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder og at deres genetiske mangfold ivaretas på lang sikt slik de er fastsatt i naturmangfoldloven § 5. Dette taler for at tiltaket ut fra hensynet til samlet belastning ikke bør tillates.

Avbøtende tiltak

NINA framholder at konsekvensene blir svært alvorlige for ørret og harr om ikke effektiv opp- og nedvandring sikres. Vi minner om at nettopp dette er situasjonen i alle andre kraftverk i vassdraget, inkludert Rena. Det er uvanlig godt dokumentert gjennom det omfattende Glomma-prosjektet og senere undersøkelser i ulike deler av vassdraget. Derfor forutsetter NINA i sin rapport at effektive løsninger prioriteres i planlegging av ny utbygging, og at ulike manøvreringsløsninger forsøkes inntil gode vandringsforhold oppnås. Denne forutsetningen er imidlertid svært problematisk, av flere grunner.

Viktigst er det at NINAs rapport, som ellers er meget grundig og holder en høy vitenskapelig standard, ikke viser til konkrete erfaringer med noen av de praktisk-tekniske løsninger som anbefales. Ingen internasjonal forskningslitteratur refereres, og ingen praktiske eksempler beskrives, verken fra Norge eller utlandet. Det sies bare at fiskefaglig kompetanse må brukes i planlegging av anlegget, men denne problematikken berøres overhode ikke i rapporten. Så vidt vi kan forstå, betyr det at en forutsetter funksjonelle løsninger som det ikke finnes praktiske erfaringer med, i hvert fall ikke under forhold som ligner dem vi finner i Glomma ved Tolga. Dette er oppsiktsvekkende og lite tillitvekkende. Om en mener at denne utbyggingen skal være et forsøk med ulike (mer eller mindre uprøvde) løsninger, bør det sies klart. Da strekningen er av stor betydning for både harr og ørret, mener vi det er uansvarlig å basere seg på en slik forsøksordning.

Siden det er knyttet stor usikkerhet til, om de foreslåtte avbøtende tiltakene faktisk vil fungere, gjør naturmangfoldloven § 9 om føre-var-prinsippet seg gjeldende. Føre-var-prinsippet sier at dersom det er tvil om hvilken virkning et tiltak vil få på naturmangfoldet, skal denne tvilen komme naturen til gode, og ikke brukes som et argument for at tiltaket kan gjennomføres.

Et annet problem er at kostnadene ved slike løsninger som NINA skisserer ikke er stipulert. Det er svært sannsynlig at disse blir betydelige, og at utbygger ikke uten videre vil gå inn for så omfattende tiltak som NINA forutsetter. Ved valg av billigere løsninger er virkningsgraden enda mer usikker. Manøvrering av kraftverket som skal ivareta fisken, slik NINA også forutsetter, kan gå ut over kraftproduksjon og ellers medføre ekstra kostnader. Særlig tapt produksjon er noe en må forvente at Opplandskraft vil sette mye inn på å unngå. En har ganske dårlige erfaringer med både Opplandskraft og GLB når det gjelder denne typen hensyn ellers i vassdraget. Det har for eksempel vært gjort en rekke forsøk, gjennom 20-30 år, på å nå fram til GLB og kraftverkseier når det gjelder manøvrering av Storsjødammen i Rena-vassdraget, for å få til mer gradvise endringer i vannføring. Dette har ikke lyktes. Om slike hensyn skal tas – og NINAs forslag er tildels omfattende og ikke i tråd med bedriftsøkonomiske lønnsomhetshensyn – vil det kreve svært detaljerte bestemmelser i konsesjonen. Disse bestemmelsene må da endres ettersom en høster erfaring med ulike tiltak. Ellers er det ingen grunn til å tro at fiskefaglige anbefalinger vil bli tilstrekkelig fulgt opp. Vi viser her til naturmangfoldloven § 11 som slår fast at kostnadene ved miljøforringelse skal dekkes av tiltakshaver. For å ivareta naturmiljøet kan dette bety at tiltakshaver må velge en mer kostbar og tidkrevende teknikk, lokalisering eller driftsform og at NVE gir pålegg om retting eller avbøtende tiltak som reduserer eller minimerer skadene på naturmangfoldet.

Når det gjelder effekten av redusert vannføring siterer vi en presis oppsummering i NINAs rapport (s. 77), som viser at man står overfor en usikkerhet her som etter vår mening er uakseptabel:

"Funksjonaliteten til gyteområdene ved redusert vannføring er vanskelig å fastsette. Både ørret og harr gyter på grusforekomster som er lokalisert på steder som under nåværende vannføringsregime har vanndybde, vannhastighet og substrattekstur innenfor artenes preferanser. Hvorvidt artenes preferanser for disse parameterne fortsatt blir oppfylt etter en regulering er vanskelig å fastslå med sikkerhet. Selv om beregninger viser at vanddekt areal i stor grad opprettholdes ved en vannføring på 5 m³/s er det knyttet betydelig usikkerhet til forholdene for overlevelse av bunndyr og insekter vinterstid og omfanget av innfrysing. Driftsstans av kraftverket (utfall) vil medføre kortvarig, men betydelig, vannføringsreduksjon i elva nedstrøms tunnelutløpet. Utfall av kraftverk vinterstid vil få negative konsekvenser på minstevannføringsstrekningen ved at økt vannføring fører til isgang og bevegelser i grusmassene med påfølgende mekaniske skader på befruktet rogn."

Ola Nashoug, som har vært en sentral medarbeider i Glomma-prosjektet i en årrekke og som kjenner vassdraget bedre enn de fleste, skriver i en betenkning til Glåmas venner at:

"Mest dramatisk vil forholdene bli for fisk og bunndyr ved den lave vintervannføringen det legges opp til. Dagens vintervannføring ligger på mnd: 30 m³/sek. Vi er alle kjent med at store deler av minstevannføringsstrekningen består av et bredt grunt steinrikt elveprofil. [...] Et grunnere vannspeil vil endre temperatur-, lys-, strømnings- og isforhold. I verste fall vil en få økt fare for kjøving og reduserte overvintringsmuligheter for fisk og bunndyr."

Vi slutter oss til Nashougs synspunkter her.

Når det gjelder avbøtende tiltak viser vi her til Forum for Natur og Friluftsliv Hedmark sin høringsuttalelse datert 10.08.2013. Der det henvises til en rekke tiltak som må være på plass dersom det gis tillatelse til utbygging, dette er for eksempel krav om fiskepassasjer, minstevannføring og biotopjusterende tiltak. Ved en eventuell utbygging må det også sikres at det fortsatt slippes vann ved en eventuell driftsstans i kraftanlegget.

Friluftsliv, sportsfiske og fisketurisme

Rapporten som omhandler konsekvenser for friluftsliv og reiseliv er etter vår oppfatning svært mangelfull. Den er metodisk svak og består i stor grad av utklipp fra andre dokumenter, inkludert konsesjonssøknaden, utredningsprogrammet og en håndbok fra Statens Vegvesen. Den er noe mindre dårlig på temaet reiseliv enn friluftsliv. Noen reiselivsaktører er intervjuet eller har besvart spørreskjema (selv om det er vanskelig å se hvordan disse dataene er nyttiggjort i rapporten), mens en for friluftslivets vedkommende utelukkende ser ut til å ha basert seg på dokumenter og egne inntrykk under befarig (dette er noe uklart framstilt i rapporten).

Rapporten åpner riktig nok lovende, og det sies følgende (s. 13):

«Det er viktig å understreke at det ikke finnes metoder eller faglige fremgangsmåter som kan gi "objektive", "riktige" eller allmenngyldige vurderinger av verdi og omfang av konsekvenser. Man kan betrakte friluftsliv/reiseliv fra ulike synsvinkler, og ulike aktører vil legge vekt på ulike aspekter og verdier ved naturopplevelse og miljøforandring. For eksempel søker noen bevisst urørte områder med liten grad av tilrettelegging, mens andre ønsker betydelig grad av tilrettelegging av åpenbare behov eller av bekvemmelighetshensyn. Slik tilrettelegging innebærer ofte tekniske inngrep som reduserer graden av urørthet.»

Dette er imidlertid det siste man ser til en slik mer analytisk drøftende tilnærming. Resten av rapporten handler om definitive klassifiseringer av konsekvensgrad, som regel uten at grunnlaget for klassifiseringen er tydelig. Datagrunnlaget synes uansett svært spinkelt.

At utrederens subjektive vurderinger spiller en rolle, er verken kritikkverdig eller i seg selv problematisk, jfr. sitatet ovenfor. Men når disse ikke drøftes eller settes opp mot alternative vurderinger, men derimot framstår som klare og entydige konklusjoner, er det betenkelig. Som beslutningsgrunnlag må det betraktes som tilnærmet verdiløst.

Det er åpenbart at en utbygging i denne størrelsesorden vil ha betydelige konsekvenser for friluftslivet. Landskapet og elva vil endre karakter, og det vil prege naturopplevelsen på mange måter. Hvordan dette oppleves, kan som utrederen ganske riktig påpeker, ikke fastslås på noen definitiv og entydig måte. Fortolkning og opplevelse av landskap er både subjektiv og i høy grad kulturbetinget. Det finnes imidlertid få spor av slike vurderinger i konsekvensutredningen, og det er ikke samlet inn data fra ulike grupper av brukere og andre som kan tenkes å ha ulike syn. Med så store friluftslivsverdier som er knyttet til området forventer vi en vesentlig grundigere studie av friluftslivet i området enn det vi ser her.

Vi mener at endringer i vannføring, etablering av en stor demning, reguleringsmagasin og kraftlinjer, samt store massedeponier, vil virke svært negativt inn på mange friluftslivsutøveres opplevelse av området. Konesjonssøknaden bør avslås på bakgrunn av den negative innvirkningen på friluftslivet langs Glommas siste uberørte strekning.

Sportsfiske

Siden sportsfiskere er en viktig gruppe friluftslivsutøvere i området, er deres opplevelse av endringene viktig. Som det framholdes i konsekvensutredning tema om friluftsliv og reiseliv, og dessuten i NINA sin rapport om fisketurismen i Glomma ved Tolga², vil mange fiskeres opplevelse av området påvirkes negativt. Om fisket blir dårligere, vil også det virke inn. Men igjen, ulike grupper av fiskere vil uten tvil oppleve endringene forskjellig, også om avbøtende tiltak skulle vise seg effektive i den forstand at selve fisket ikke forringes vesentlig. For svært mange sportsfiskere er opplevelsen av intakt natur viktig eller til og med avgjørende for opplevelsen av fisket. For andre er selve fangsten mer sentral.

Begge rapporter fokuserer mye på de tilreisende fiskerne som benytter seg av tilbud fra lokale reiselivsbedrifter, og konkluderer med at det er fare for en negativ påvirkning her. Sannsynligvis er det riktig at moderne sportsfiskere, mange av dem fra betydelig mer urbaniserte land enn Norge, verdsetter intakt natur og tradisjonelle kulturlandskap høyt. Det er grunn til å tro at en del av disse kan forlate området ved utbygging, slik det også sies i rapportene, og slik en så vidt vi forstår allerede ser tegn til i bransjen. I så fall vil dette ha en negativ økonomisk effekt for reiselivet. En kan ikke utelukke at det er mulig å kompensere noe for dette (rent økonomisk) ved mer offensiv markedsføring, slik begge rapporter anbefaler. Da vil en formodentlig tiltrekke seg andre grupper av fiskere, med andre preferanser. Er det et problem? Kanskje ikke rent bedriftsøkonomisk, dersom

² NINA rapport 760, Fisketurismen i Glomma ved Tolga holder en langt høyere standard hva angår data og analyse, enn rapport «Konsekvensutredning Tema: Friluftsliv og reiseliv». Denne rapportens konklusjoner framstår som troverdige og velfunderte så langt de rekker. Rapportens fokus er likevel ganske snevert, siden det kun er konsekvensene for det fiskebaserte reiselivet som analyseres.

strategien lykkes. Men ut mot markedet er det selvsagt en stor utfordring å forsøke å markedsføre et "produkt" som ikke lenger er relativt intakt mht. natur og naturopplevelse.

Vi mener at konsekvensene for fisketurismen kan bli betydelige og negative. For oss er det imidlertid vel så viktig hvordan sportsfiskere generelt vil oppleve en utbygging (lokale så vel som tilreisende, og enten de kjøper noe mer enn fiskekort eller ikke). Da er vårt generelle poeng at det for mange sportsfiskere, så vel som andre brukere av natur, er viktig at aktiviteten kan foregå i mest mulig intakte naturomgivelser, og i kulturlandskap som ikke er preget av nedbygging og industrialisering. Presset mot norsk natur er voldsomt og økende, og sammenhengende områder med relativt intakt natur og tradisjonelle kulturlandskap minker dag for dag. For mange som driver med friluftsliv er det ikke bare viktig at aktiviteten kan drives i vakre omgivelser, men at man vet at disse omgivelsene er del av større områder med lignende preg. Dette er heller ikke bare viktig for opplevelsen av selve friluftslivet mens det utøves, men for den totale livskvaliteten. Stedstilknytning er en sentral faktor for de fleste, kanskje alle, menneskers velvære, og er for mange en viktig del av deres identitet. Dette

gjelder ikke bare de som bor i et område, men også mange som på andre måter er knyttet til det. Derfor er en snever økonomisk tankegang lite egnet til å fastslå virkningene av en utbygging for sportsfiske generelt.

Her ser vi også, nok en gang, at det er viktig å vurdere et tiltak i sammenheng med den totale påvirkningen i en region. For sportsfisket i snever forstand vil dette da gjelde konsekvensene av alle utbyggingene i øvre Glomma, som har betydning ikke bare for fisket men for opplevelsen av elva. I videre forstand kan utbyggingspress og landskapsendringer i andre deler av regionen også ha betydning for fiskernes opplevelse. Det samme gjelder naturligvis andre friluftslivsutøvere.

Som den siste lengre uregulerte strykstrekningen i hele Glomma, er det knyttet store friluftsliv og fiskeinteresser til elvestrekningen. Det kommer tilreisende fra både regionen, Norge og Europa for å fiske i området. Vi vurderer denne elvestrekningen derfor til å være av nasjonal verdi for friluftslivet. Fisketurisme og inntekter i tilknytning til dette er meget viktige for lokale bedrifter og for kommunen.

Konsesjonssøknaden bør avslås på bakgrunn av den negative innvirkningen på fisketurismen. Etter vår vurdering vil en konsesjon til Tolga kraftverk være i strid med det nasjonale målet om at områder av verdi for friluftslivet skal sikres og forvaltes slik at naturgrunnet blir tatt vare på, jf. Nasjonal strategi for et aktivt friluftsliv T-1535.

Landskap

Konsekvensutredning for deltema landskap inneholder en rekke visualiseringer av landskapsendringer, både endringer i vannføring og massedeponier. Kvaliteten på disse er vanskelig å bedømme, men de har uansett det til felles at de – i beste fall – viser visuelle endringer fra en bestemt synsvinkel. Dette er viktig nok, men vi understreker igjen at fortolkning og opplevelse av landskap handler om langt mer enn dette. I samfunnsvitenskapen (som en må støtte seg til om det er virkninger for mennesker man er interessert i) er det vanlig å definere landskap som summen av natur og fortolkning, altså slik at landskapet ikke er de fysiske arealene, men disse arealene *forstått og fortolket* av mennesker. Disse fortolkningene vil da variere både mellom individer og grupper, avhengig av kulturelle faktorer, personlige erfaringer, økonomiske interesser, osv. Dette er et helt sentralt perspektiv som er fraværende i konsekvensutredningen om landskap.

Selvsagt er det viktig å få beskrevet fysiske endringer i landskapet, slik som det er blitt gjort i konsekvensutredningen. Vi stiller oss imidlertid tvilende til den svært tekniske (og fremmedgjørende)

inndelingen i kategorier med ulike bokstavkombinasjoner osv. Klassifisering og kvantifisering gjennom bruk av tekniske kategorier gir et skinn av objektivitet og sikkerhet. Dels er dette misvisende fordi ulike måter å oppleve og forstå landskapet på vil variere, men også fordi utrederens klassifiseringer er – og må være – like subjektive som det vi finner i konsekvensutredningen på tema friluftsliv og reiseliv. Problemet er da at vurderingene presenteres som sikre og objektive, og i en form som er egnet til å formidle et slikt inntrykk.

Som vi skrev i forbindelse med friluftsliv og sportsfiske, er det vanskelig å tenke seg at såpass massive påvirkninger som det her er snakk om *ikke* skulle ha betydelig innvirkning på folks opplevelse av landskapet i Tolga. Etter vår vurdering vil de inngrepene som tiltaket medfører, herunder; masedeponier, nye anleggsveier og kraftlinjer, samt oppdemming og redusert vannføring over en lang strekning ha stor negativ påvirkning på landskapet. I tillegg vil fossene og fallene i elva få betydelig redusert landskapsmessig verdi etter en eventuell utbygging.

Vi mener konsesjonssøknaden bør avslås ut i fra landskapshensyn. Vi viser her til Stortingsmelding nr. 26 (2006-2007) *Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand*, der landskap fremheves som en viktig nasjonal ressurs. I samme Stortingsmelding samt den Europeiske landskapskonvensjonen som Norge tilsluttet seg til 20.10.2000, legges det vekt på at betydningen av landskapet for miljø, samfunn og enkeltmenneske skal vektlegges ved vurdering av inngrep i landskapet.

Naturreservater

Et naturreservat grenser til planområdet; Bjøreggene naturreservat, i tillegg ligger det to naturreservater nedstrøms for planområdet; Gammeldalen og Stormyra naturreservat. Formålet med Bjøreggene og Gammeldalen er å bevare et særpreget landskap og et naturhistorisk interessant område med viktige kvartærgeologiske formelementer. Formålet med Stormyra naturreservat er å bevare en nesten upåvirket stor flatmyr med store arealer rikmyr og noe ekstremrikmyr, med tilhørende vegetasjon og fauna. Innenfor Stormyra naturreservat er drenering og annen form for tørrlegging ikke tillatt. Reservatet kjennetegnes av et stort artsmangfold, her er det registrert mange rødlistede plantearter og myra er viktig hekkeområde for et stort antall våtmarksfugler. Det beskrives at nærheten til Glomma er viktig for verneverdiene.

Det er i konsekvensutredningen ikke beskrevet hvordan en eventuell utbygging vil påvirke verneverdiene innenfor naturreservatene. Vi er spesielt bekymret for hvilke konsekvenser en redusert vannføring vil kunne få for Stormyra naturreservat. Vi viser her til § 49 i naturmangfoldloven som sier at dersom en utenforliggende virksomhet kan medføre skade inn i et verneområde skal hensynet til verneverdiene tillegges vekt ved avgjørelsen av om tillatelse bør gis, og ved fastsetting av vilkår. Da faren for at verneverdiene innenfor Stormyra naturreservat blir skadelidende på grunn av det omsøkte tiltaket mener vi at konsesjonssøknaden må avslås på grunn av hensynet til verneverdiene i naturreservatet.

Konklusjon

Da endring i vannføring, etablering av en stor demning, reguleringsmagasin og kraftlinjer, samt store massedeponier, vil få negative konsekvenser på natur- og friluftslivsverdiene i Glommas siste relativt uberørte strykstrekning, mener vi at konsesjonssøknaden må avslås av hensyn til fiske, friluftsliv, biologisk mangfold og landskap.

Christian Steel

Generalsekretær Samarbeidsrådet for biologisk mangfold (SABIMA)

Siri Parmann

Fagsjef i Norges Jeger- og Fiskerforbund

Arnodd Håpnes

Fagleder i Norges Naturvernforbund